

Tropenmuseum

Uitnodiging / Invitation

De opa van Henkie, over bijschriften en hoofdzaken

Deze foto staat behalve op de uitnodiging ook in het heldere en informatieve hoofdstuk van Anouk Mansfeld over portretfotografie in de kolonie. In een kader, met als bijschrift [vertaald]: ‘Studioportret van Hamenku Buwono VII, Sultan van Yogyakarta’. De bijbehorende tekst is van Rob Jongmans en schetst houding, kleding en parafernalia, die, zo legt hij uit, bedoeld waren om de positie en het gezag van de vorst te tonen, en niet bijvoorbeeld om allerlei persoonlijke aspecten van hem te onthullen.

Maar ik herkende ‘m van thuis, Den Haag, jaren zestig. Niet als foto aan de wand, of in een familiealbum; of zelfs maar in de oude schoenendoos onderin de kast met foto’s uit Indië. Niet eens een foto, weet ik nu achteraf, maar een klein formaat reproductie van een schoolplaat. Hij slingerde gewoon rond in huis, als een van al die functionele spulletjes aangeschaft door mijn moeder. Voor ons niet meer dan een *fact of life* met ongeveer de status van het Rijksmuseum op onze koektrommel. En als ik wel eens aan mijn moeder vroeg: wie is dat toch? dan antwoordde ze afwezig, en ook licht afwerend: “oh, dat is de opa van Henkie”. Toch een heel ander type bijschrift.

Zo luidt het verhaal, zou Maria Dermoût zeggen:

“Ik (mijn moeder dus) zat op de HBS in de klas met Henkie. Hij heette zo niet maar zijn naam vonden we te lang. Hij kwam uit de kraton, en als zijn vader jarig was dan was er een feest van een week. Wij, zijn klasgenoten, mochten ook komen. Dat betekende eerst braaf drie dagen gamelan en wajang in het hof van de kraton uitzitten. En daarna 2 nachten dansen op het ‘westerse’ feest in de bijgebouwen met een jazz bigband, fantástisch!” Toen had ze eens deze afbeelding gezien, en op haar vraag wie dat was, had klasgenoot Henkie gezegd: “oh, da’s me opa”.

Nadere info over de historische waarheid of het koloniale gehalte van dit verhaal krijg ik met geen mogelijkheid in de mij toegemeten 5 minuten gepropt. Wat ik hier en nu kwijt wil, is dat ik sinds mijn moeders bijschriften behept ben geraakt met een onverzadigbare nieuwsgierigheid naar Indië, die ook weer enorm geprikkeld werd door dit fotoboek. Niet zozeer naar het Indië van toen en daar, maar juist naar het hier en nu ervan, naar de manier waarop en waarom mensen hun ‘Indië’ mee naar hier genomen hebben. Die nieuwsgierigheid wordt opgewekt door foto’s en voorwerpen, geluiden, geuren en smaken, al die zintuigelijke *facts of life* die vanzelfsprekend en noodzakelijk -maar tamelijk onopvallend- deel uitmaken van hun huidige dagelijkse leven. Ze leveren tot op vandaag de meest intrigerende vertellingen en vertelsels op, vol verrassende doorkijkjes in wat nu ‘koloniale geschiedenis’ heet. Doorkijkjes die doen verlangen naar een geschiedschrijving waar, zeg maar: ‘de opa van Henkie’ deel van uitmaakt. Voor de Indische geschiedschrijving, die ik onder de titel ‘Aangespoeld’ op de IWI-website ben begonnen (dankzij een bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds), neem ik zulke artefacten dan ook als uitgangspunt. Daaraan verbind ik vervolgens bijschriften van het type Opa van Henkie. Oftewel flarden ervaringskennis, een soort citaten namelijk uit al die vertelsels en vertellingen die vanaf 1958 in de kring van *Tong Tong* verzameld zijn en het immateriële deel van de IWI-collectie vormen. Die werkwijze leidt tot een soort geschiedschrijving die haaks staat op de geschiedenis van de kolonie zoals bijvoorbeeld uit het fotoboek van het Tropenmuseum naar voren komt.

Het geinige is (dat zie je niet, maar dat weet ik), dat wij, de muis en de olifant, de bouwstenen voor onze respectievelijke geschiedenissen uit dezelfde bron putten, de onvolprezen fotocollectie van het KIT, de ca 2000 familiealbums met zeker 500.000 foto's. Daarvan zijn immers ruim 68.000 in 551 albums afkomstig uit de IWI-collectie; er staan een paar van in het fotoboek. Dezelfde bron, dezelfde foto's, maar een andere keuze. Een andere keuze, want een ander perspectief en een andere benadering, dus –uiteindelijk: een andere geschiedschrijving. Over hetzelfde: de koloniale geschiedenis. Dat is wat een postkoloniale, multiculturele samenleving als de onze vanzelfsprekend en noodzakelijkerwijs oplevert. En wat het Tropenmuseum -voor IWI in elk geval- vanzelfsprekend mogelijk maakt, sinds het 'Oostwaarts' ging en van groteboeng gesprekspartner werd, een instantie dus waarmee kennis uit te wisselen valt. Ik ben daarom meer dan blij met dit fotoboek, met de hele 10-delige serie die het KIT gepland heeft uit te geven. Het brengt door foto's plus bijschriften de actuele academische kennis in beeld, onmisbare hulplijnen ook voor mijn geschiedschrijving. Want dat was leuk, en van belang om te lezen Anouk, die lijnen van de schilderkunst naar de fotografie, en de categorisering van portretjes in visitekaartje, cabinet-cards of souvenir; zo iets vertellen mijn IWI-informanten er nooit bij, die déden het alleen maar zo. En dat de familie Hamengko Buwono hun statiekleed van de profeet Mohammed zou hebben ontvangen, dat las ik nu ook voor het eerst, bij Rob Jonkman. Maar –qua uitwisseling- dat die statige, stijve man vol status en prestige ook gewoon 'me opa 'was, dat wisten jullie weer niet. Bij dezen dan.

Edy Serieze

Amsterdam, Tropenmuseum, 13 augustus 2012

tgV de publicatie van *Photographs of the Netherlands East Indies at the Tropenmuseum*. Janneke van Dijk, Rob Jongmans, Anouk Mansfeld, Steven Vink, Pim Westerkamp, with Wimo Ambala Bayang